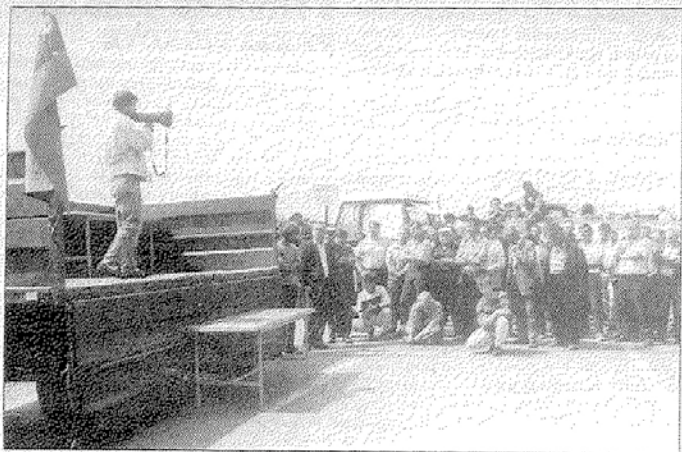

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Mejni prehod Dolga vas

Po puntu - punt (1993 - 2023)

Ob 30. obletnici zapor mejnih prehodov leta 1993
in odkritju spominskega obeležja v Puconcih

Junij 2023

Brošuro ob 30. obletnici kmečkih protestov leta 1993 je izdala Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije (KGZS) v sodelovanju z drugimi nevladnimi kmečkimi organizacijami.

Zbrali in uredili: Marjan Papež, KGZS; Ciril Smrkolj; Franc Fortuna, Kmečki glas

Jezikovni pregled: Robert Peklaj, KGZS

Fotografije: Franc Fortuna, Marjan Papež, Žare Modlic, arhiv KGZS

Fotografiji na naslovnici: arhiv KGZS

Oblikovanje in prelom: Andrej Lombar, KGZS

Naklada: 500 izvodov

Tisk: PARTNER GRAF d.o.o. Grosuplje

Ljubljana, junij 2023

Zahvaljujemo se vsem, ki ste s prispevki sooblikovali vsebino brošure in vsem, ki ste na kakršenkoli način prispevali k odkritju spominskega obeležja ob 30. obletnici zapor mejnih prehodov od 14.-17. junija 1993.

Za spodbudo aktualnemu protestu kmetov

Kmetijstvo je nastalo zaradi potrebe človeka po hrani. Še posebej v zadnjih stoletjih pa je poskrbelo za prehrano za večino ljudi, ne le za sebe. Podeželje je tako začelo preživljati mesta, ki so se še posebej po industrijski revoluciji začela naglo širiti, prebivalstvo pa naglo naraščati. Kmet in kmetstvo sta se hkrati začela soočati z vse večjimi težavami. Stoletja so bili pod primežem fevdalcev, ki so pritiskali na kmete z dajatvami. Dokler so bile te v pridelkih, je še šlo, ko pa so oblastniki to želeli v denarni obliki, se je začela velika težava celotnega kmetstva in podeželja – kako s kmetijstvom zaslužiti denar za plačilo teh dajatev.

To je vodilo v kmečke punte. Od Tolminskega pa do največjega slovensko-hrvaškega punta pod vodstvom Matije Gubca, ki so se zgodili predvsem zaradi prevelikih dajatev. Zadnji resni kmečki punt je bil sicer na lgu leta 1848, a v določeni meri so se kmetje morali tudi kasneje (vse do danes) upirati gosposki in oblasti.

Stoletje brez kmečkih puntov

V 20. stoletju ne beležimo veliko puntov. Oblast je bila tako močna, da se kmetje niso upirali, vsaj ne pri nas, čeprav je po Evropi vladala lakota, ki je terjala milijone človeških življenj. V Sloveniji smo beležili izseljevanje iz revnih območij v daljne dežele s trebuhom za kruhom.

Kraljevina Jugoslavija je dovolila kmetom nekaj pravic in pred II. svetovno vojno ustanovila

kmetijsko gozdarsko zbornico, ki so jo po letu 1945 ukinili. Takrat so prepovedali celo Združeno zvezo Slovenije in položaj v kmetijstvu ter na podeželju je postajal vse težji. Zemljiški maksimum, visoki davki, majhne investicijske sposobnosti kmetij in drugo so nakazovali, da bomo Slovenci morali slej ko prej hrano voziti iz drugih republik tedanje države ali celo z drugih celin. Kmetje se tako niso preživljali s kmetijsko dejavnostjo, temveč s prihodki, ki jih je prinašal gozd, oziroma s plačami, če so imeli službe. Na drugi strani kmetje nismo bili polno pokojninsko in zdravstveno zavarovani, kar kmetom ni dajalo nobenih resnih pravic, še manj pa kmečkimi ženskam. Skratka, položaj kmetov v slovenski družbi ni bil enakopraven.

Kljub temu (ali pa zaradi tega) je ob koncu 20. stoletja vendarle prišlo do dveh vseslovenskih kmečkih protestov.

‘Mlečni štrajk’

Na enega od njih (na tako imenovani mlečni štrajk) obuja spomine eden od organizatorjev **Ciril Smrkolj**: »Sredi osemdesetih let, ko smo **Ivan Oman**, profesor dr. **Franc Zagožen**, **Marjan Podobnik**, **Franc Potočnik**, jaz in ostali somišljeniki pričeli razmišljati in se ukvarjati z idejo o Slovenski kmečki zvezi in samostojni državi, smo kmetje dobili nov zagon. Tako smo 12. maja 1988 z ustanovitvijo Slovenske kmečke zveze dobili spodbudo in upanje, da bo v Sloveniji morda lahko tudi drugače. Vse to nam je tudi dalo moč, da smo leta 1989 organizirali tako imenovani mlečni štrajk. Nekateri so predlagali, da bi polivali mleko pred mlekarnami in mlekarne blokirali. Sam sem bil proti temu, saj bi prizadeli veliko ljudi, ki niso bili krivi za nizke odkupne cene mleka. Predlagal sem, da namesto polivanja mleko raje

brezplačno delimo. In ta gesta je vzbudila simpatije širše družbe do kmetov.

Oblika protesta je vedno zelo pomembna. Potem ko smo prenehali mlekarnam oddajati mleko in ga začeli deliti potrošnikom, nas je sklical takratni predsednik vlade in v nekaj urah smo se dogovorili za povišano odkupno ceno. Dosegli smo dvig cene za dobrih 25 % in tudi nadaljnje prilagajanje odkupnih cen takratni veliki inflaciji ter rasti vhodnih stroškov.«

Napoved naslednjega protesta

A težav kmetov še ni bilo konec, pravi Smrkolj, in nadaljuje: »S samostojno državo smo vsi pričakovali, da se bodo začeli boljši časi za kmeta, da se bodo socialni in ekonomski odnosi v državi urejali. Vendar se to ni zgodilo. Nastopila je kriza, ničesar več se ni dalo dogovoriti, vlada je ekonomske ukrepe izvajala tudi na škodo kmetov.

Zato smo decembra 1992 kmetje organizirali protestni shod pred sedežem vlade v Ljubljani. Ker nas tam ni hotel nihče sprejeti (predsednik dr. **Janez Drnovšek** ni imel časa za nas), smo odšli pred parlament, kjer je našo skupino pogajalcev sprejel predsednik Državnega zbora mag. **Herman Rigelnik**. Obljubil je, da bo poskušal posredovati, a od obljub ni bilo nič. V začetku leta 1993 smo kmetje prosili za sestanek s kmetijskim ministrom in ministrom za ekonomske odnose, a do sestanka ni prišlo. Zato smo konec aprila in v začetku maja po občinah organizirali protestne vožnje s traktorji po prometnicah. Ovirali smo promet, a ob spoštovanju cestnoprometnih predpisov. Pri tem smo zahtevali razgovor z vlado, a do njega ni prišlo. V začetku junija smo vendarle dosegli sestanek s kmetijskim mini-

KMEČKI BOJ

Slovenski kmetje so 29. junija z bojkotom oddaje mleka, ki so ga razdeljevali brezplačno vsakemu, ki je prišel ponj, pokazali, da se ne strinjajo s svojim položajem v družbi. Obenem so začeli tudi z bojkotom oddaje živine. Ob sklepu

Ljubljana (Janez Zinec)

Maribor (Danilo Škofič)

Murska Sobota (Nataša Juhnov)

BOJKOT USPEL

bojkota so sprejeli posebno izjavo in jo naslovili na republiški izvršni svet: v njej predlagajo, kako v prihodnje reševati položaj kmetijstva in zlasti živinoreje v naši republiki. O bojkotu obsežno poročamo na 4. in 5. strani.

Starše (Igor Napast)

y)

Vir: Kmečki glas, 5. 7. 1989

strom prof. dr. Jožetom Ostercem in ministrom za ekonomske odnose in razvoj prof. dr. Davorinom Kračunom. Pogajanja so bila neuspešna,

Opozorilni protestni shod slovenskih kmetov

VLADA NE POPUŠČA, KMETJE PA TUDI NE

Zgrešena vladna politika – Prišli so, ker menijo, da se jim godi krivica – Kmetje ne zahtevajo privilegijev, le pravično plačilo

Shod je v Ljubljani pripravila Zadruga zveza Slovenije skupaj s Slovensko ljudsko stranko in Slovenskim kmečkim gibanjem, udeležilo pa se ga je – kljub nenaklonjenemu vremenu – kakih petsto kmetov iz vse Slovenije. Povabljeni »vrhovni« – menda so prejeli vabilo znova na dan shoda, 23. decembra – se ga niso udeležili. Pa bi vendarle morali biti tam Protee (med kmeti smo celo slišali protestne vzklike: »Hočemo Protnerja!«), Valentinčič, Kračun, Drnovšek, Rigelnik...

kom, uvoznikom, živilskopredelovalni industriji požrti prav vsak zaslužek... Navsezadnje nihče več ne dela zaradi idealizma (razen morda prav kmeti!). Toda čemu 20 odstotkov, ko bi zadostovali trileti? Kmetje sploh niso proti uvozu – proti nenadzorovanemu, pri katerem služijo le posredniki, pa vsekakor.

»Bogati kmetje – bogata država!« pravi star pregovor, ki ga na zahodu upoštevajo. Vlada naj bi se končno zavedala, da je treba videti uravnoteženo gospodarsko politiko

STALIŠČE VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE DO UKREPOV ZAŠČITE KMETIJSTVA

V zadnjem času se pojavljajo različna pričakovanja, da bo Vlada popustila pri svoji dosledni protinflacijski usmeritvi. Takšna pričakovanja so bila povezana med drugim tudi z zahtevami, da bi uvedli takšne zaščitne ukrepe v kmetijstvu, ki bi imeli za posledico podražitev živilskih proizvodov.

Vlada je na svoji seji dne 17. decembra sprejela sklep, da ne bo do konca svojega uradovanja sprejela nobenega povziranja cen. Ta sklep izmiselnito velja tudi za vse tiste odločitve, katerih posledična posledica je zvišanje cen. Doseženi rezultati pri zmanjševanju inflacije in pa negotovost inflacijskih pričakovanj daje dovolj argumentov za takšno stališče. Vlada v sodnji sestavi tudi čuti moralno odgovornost za pogoje dela vlade v prihodnji sestavi in je ne sme obremeniti s skritimi inflacijskimi mehanizmi.

Zahteve Zadrugne zveze Slovenije, ki so bile v ultimativni obliki nastavljene na Vlado Republike Slovenije, bi v primeru sprejema imele inflacijske posledice nesprejemljivih razsežnosti. V tem trenutku Vlada ne more povečati oziroma odrediti povečanja odkupnih cen za mlado pitano govedo za okoli 25 odstotkov, saj bi to sprožilo verjetno reakcijo dvigov cen živilskih proizvodov. Posrebič je treba opozoriti na dejstvo, da so odkupne cene pri govedu v zadnjih mesecih naraščale hitreje od različnih inflacijskih kazalnikov, cene prasičevje mesa pa imajo izredno visoko raven v primerjavi z vsemi drugimi cenami. Zahteva, po katerih naj bi na novo uveljavljene posebne davčne večjale za nazaj, pa so v nasprotju s temeljnimi načeli pravnega reda.

Glede na pogoje in ameraj aktualno problematiko zaščite kmetijskih proizvajalcev bo Vlada Republike Slovenije situacijo tudi v naslednjih dneh pazljivo spremljala. V primeru znatnejšega poslabšanja situacije ali pojavljanja večjih motenj bo Vlada ustrezno ukrepala v okviru svojih pristojnosti, in če bo treba, povečala zaščito. Prav tako bodo pri uvozu mesa in živine strogo spoštovani vsi predpisi o sanitarnem in veterinarskem nadzoru.

Ali ne jožo? Ali resnično ne vedo, kdo je kriv za dražjo hrano?

Kmetijstvo nikjer na svetu ne prebese liberalnega trga – kar pomeni, da je prepulčno upol zakonem trga. Ti pa so tudi in se zlasti jih ne more prenesti zadržbeno, nekonkurenčno, okoliše – varstveno, socialno (kakršno tudi mora biti) usmerjeno slovensko kmetijstvo.

Vlada pa ne dovolj nikakršnih dvigov cen. Prav. Vsekakor vsaj porabnikom. Vendar pa mora biti tudi kmečkim družinam dovoljeno preživeti, je pisano na esenci izmed transparentov, ki so jih nosili »strajkarje«.

Ce bi uvažale poceni hrano, jo daje tudi poceni na police trgovin, je zbral oden izmed kmetov. Saj ne, da bi šeleli poredni-

vuh gospodarskih sektorjev. Kmetje namreč in vedo, da bodo vse manj prodajali, če bo živinjski standard delavcev podel se naprej. In s tem bo padal tudi njihov standard.

Delegacije kmetov, ki so jo vodil Leo Frlin, Franc Zagožen in Ivan Oman, sta po končanem shodu le sprejela ministra Kračun in Protner. Seveda dokončnega odgovora na svoje zahteve (objavljamo jih v okviru) niso dobili, toda Jože Protner je kmetom zagotovil, da se bo v naslednjih letih leih poslanskega mandata zavzemal zanje, zlasti v okviru nastavljene kmetijske strategije. Kolikor bo počel mogoče, če ne, bodo kmetje proteste še stopnjevali.

N. P.

Slavko Dragovan Mars, če bi bilo po napravili mejo – tujina vse doma! D. Željo je priznanje družino. Le tako!

Jože Gajš iz Prujne ne zmorejo visoki pa tudi, da kmeti vse, kar bi lahko transparentu, ki g

Brežičano (vodil skrajno levo) je v da bi se vendar Strinjšajo se tudi, a punišeto. Sicer p posejednikov, ki jil

smo pa jasno napovedali, da bomo kmetje organizirali zaporo mejnih prehodov, če se stvari ne premaknejo.«

Kmečki glas, 30. 12. 1992

Vladi Republike Slovenije

SLOVENSKI KMETJE

Povezani v Zadrružni zvezi Slovenije, Slovenski kmečki zvezi in Slovenskem kmečkem gibanju

ZAHTEVAMO:

1. takojšen specijem ukrepov za zaščito domače kmetijske proizvodnje;
2. takojšnjo uvedbo prelevmanov na uvoz kmetijskih proizvodov do višine razlike med uvožno in intervencijsko ceno, izračunanih v absolutnih zneskih;
3. uvedbo reds in doslednega nadzora pri uvozu agroživilskih proizvodov;
4. ureditev odkupnih cen kmetijskih pridelkov do pokritja proizvodnih stroškov povprečno produktivnega proizvajalca;
5. da se vzpostavijo ustrezna razmerja med proizvodno in drobnoprodajno ceno tako, da se bosta bistveno priradeta kmet in kupec;
6. takšno kmetijsko politiko, ki bo dolgoročno omogočala stabilne razmere za gospodarjenje.

V Ljubljani, 23. decembra 1992

(v sredini) je vodil Belokranjce. Daleč je v Ljubljano, a ali bi tudi na ostrebo. In to zljaj je! Med meščani in kmeti, meni Slavko, so umetno tako, da so meščanom dopovedovali, da kmeti hrana oic ne stane, saj zlo, gnoj, nafta, sredstva za varstvo rastlin - to je kajpak zastonj... svojega dela in pa razmere, v katerih bodo lahko preživeli - sebe in bodo lahko preživeli tudi mesta.

je prepričan, da delavci cen hrane, prav tako zanj ne dobi dovolj. Še rekel, je zapisano na nosi.

Rudolf Černivec iz Nošče pri Kamniku je očisti kmet - če bi ne bil, bi zdaj ležal doma! Tako pa zahteva pravično plačilo - ali vsaj povrnitev stroškov - za svoje delo, pridelke in izdelke. Gre za razmerje, saj ne zahtevamo nobenih prednosti!

ih je Franc Pribošič, predsednik nadzornega odbora KZ Brežice, Ljubljano pripeljala »neposlušnost vlade« - boljše naglušnost, Mečajo, tako kaj dogovoriti, saj ne nasprotujemo uvozu deficitarnih pridelkov. la porabaiki resnično ne zmurejo visokih cen, vendar pa zahtevajo vsaj a gre vse preveč razlike med odkupno in prodajno ceno v žep h je preveč.

Pomurci so bili ostri kot je videti na transparentu. Na Pomurje smo sprva pač gledali kot na slovensko žitnico, nato pa skoraj neizčrpno zalogo govedine in svinine. Z Lisko, simbolično kravo, v katere koži sta tlačala dva člana Slovenske kmečke zveze, so popestrili spreved, ki je s Kongresnega trga dostojno in disciplinirano krenil mimo skupščinske palače pred sedež vlade. Tam je predsednik SKZ dr. Franc Zagorša zatrnil, da so kmetje pripravljeni - in vajeni - delati. Seveda ne zastonj.

V povezanosti sta moč in uspeh

In kako se je nadaljevalo? Po decembrskem opozorilu je vlada sicer spomladi sprejela določene ukrepe, ki pa niso zadoščali. Maja 1993 so kmetje nadaljevali s pogajanjem in stopnjevali svoje zahteve.

Pred kmečkim štrajkom

ZAHTEVE VLADI

Zadružna zveza Slovenije in Slovenska kmečka zveza sta poslali vladi pismo, v katerem zahtevata drugačen odnos do kmetijstva

V pismu opozarjata Vlado republike Slovenije, da so že decembra lani zahtevali sprejem zaščitnih ukrepov kmetijske pridelave, uvedbo prelevmanov in nadzora nad uvozom agroživilskih proizvodov in zvišanje izvoznih spodbud, pa tudi ureditev odkupnih cen kmetijskih pridelkov. Vlada naj bi sprejela takšno kmetijsko politiko, ki bi dolgoročno omogočala stabilne razmere za gospodarjenje. Žal so bili ukrepi, sprejeti marca in aprila letos, nezadostni.

Prelevmanska zaščita pri uvozu živine in mesa je prenizka, saj znaša za govejo živino 11,5 tolarja za kilogram žive teže in za prašiče 10,5 tolarja. Stroški priraje za govejo živino znašajo v aprilu že 220 tolarjev za kilogram žive teže. Glede na zahteve, da mora cena pokrivati vsaj 80 odstotkov stroškov priraje, bi morali biti prelevmani določeni na podlagi izhodiščne cene 177 tolarjev pri govedu in 168 pri prašičih, ne pa 153 oziroma 145, kot velja zdaj. Tudi odkupna cena za mleko je prenizka, saj znašajo stroški priraje mleka v aprilu 37,39 tolarja za liter. Odkupna cena 25 tolarjev pokriva le 66,9 odstotka stroškov. Cena, ki bi pokrivala 80 odstotkov stroškov, bi morala biti 30 tolarjev. Do nje naj bi prišli postopoma, tako da bi bila v maju cena za liter mleka 28 tolarjev in junija 30 tolarjev. Kasneje pa naj bi se odkupna cena gibala v skladu z rastjo stroškov. Ob tem opozarjajo vlado, da jo je državni zbor 26. marca zadolžil, da mora do proračunske seje pripraviti ukrepe, ki bodo omogočili zvišanje odkupnih cen do 80 odstotkov stroškov priraje pri mleku in živini.

Glede subvencioniranja obresti in financiranja sprotne pridelave sprašujejo, zakaj to ne vključuje pitanja prašičev in druge rastlinske pridelave, kot so vinogradništvo, hmeljarstvo, sadjarstvo in zelenjavarstvo. Ni pa tudi jasno, zakaj je regresiranje obresti omejeno na čas od aprila in ne od januarja do decembra. Iz pisma vladi povzemamo še, da bi morali izvozne spodbude za reševanje presežkov mleka zagotoviti za celo leto in jih dajati tudi za druge kmetijske pridelke.

S proračunom za kmetijstvo niso zadovoljni, ker je ta v celoti manjši za 1,1 odstotka, kar za 12,5 odstotka pa se zmanjšujejo sredstva za investicije in subvencioniranje. Popolnoma pa je izpadla podpora razvoja zadružništva, kljub dolžnosti države po Zakonu o zadrukah.

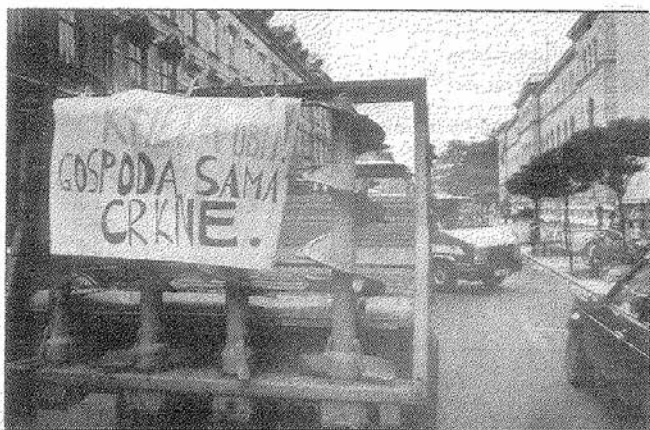
Le še malo časa nas loči od žetve. Upati je, da bo vlada pravočasno pripravila višino odkupne cene, način odkupa, priskrbel pa naj bi tudi sredstva za odkup in zaloge teh pridelkov.

Od vlade republike Slovenije tako pričakujejo sprejem učinkovitejše prelevmanske zaščite, postopno prilagoditev odkupne cene mleka, ureditev odkupne cene mladega pitanega goveda z odkupno ceno mleka v razmerju 6:1, subvencioniranje reje prašičev in druge rastlinske pridelave, zagotavljanje sredstev za izvozne spodbude, ureditev odkupne cene žit, oljnic in sladkorne pese, pa tudi uvedbo tržnega reda, omogočanje razvoja slovenskega zadružništva ter odpravo izvoznih taks za izvoz drobnega lesa.

Kmečki glas, 26. 5. 1993

Smrkolj se še spominja: »Ker z zadnjimi pogajanja v petek, 11. junija 1993, nismo prišli do nobenih zaključkov in ker prekmurskih kmetov, ki so želeli sami zapreti mejne prehode, nismo hoteli pustiti na cedilu, je v ponedeljek, 14. junija 1993, prišlo zjutraj do zapore prvih dveh mejnih prehodov - Dolge vasi in Hodoša. Odziva s strani vlade še ni bilo, zato smo v torek zaprli še mejni prehod Gornja Radgona ter most pri Borlu, ki smo ga potem sprostili, in dodatno zaprli prehoda Zavrč in Podlehnik – Gruškovje. V sredo smo nato zaprli še prehode na Koroškem, Šentilj in v Posavju, nekatere ceste na Dolenjskem ter Notranjskem in prehode na Ilirskobistriškem in Slovenski Istri proti Hrvaški, primorski kmetje pa so zaprli mejne prehode proti Italiji. V sredo zvečer so se začela pogajanja z ministrstvom za trgovino. Pogajanja z ministrom do ranega jutra niso bila uspešna.

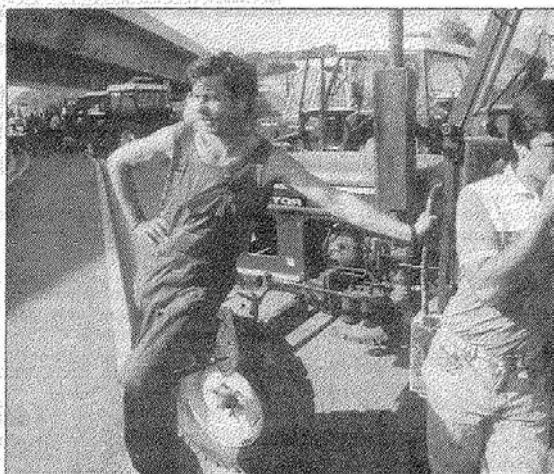

Ljubljana, na Prešernovi cesti

Kmečki glas, 30. 6. 1993

Organizatorji protesta smo v četrtek s kmeti domžalsko-kamniškega polovično zaprli cesto Trzin – Črnuče, ljubljanski in okoliški kmetje pa so kljub oviranju policije v četrtek zjutraj ob 5. uri zaprli Prešernovo ulico pred prostori vlade. Hkrati so nekateri gorenjski kmetje izvedli zaporo mejnega prehoda Predor Karavanke.

Tako obširna zapora je povzročila, da so se začela resna pogajanja pri predsedniku vlade

Mejni prehod Šentilj

Kmečki glas, 30. 6. 1993

Kmečki štrajk

Dvoboj vlade in kmetov

Protest slovenskih kmetov, izražen predvsem v blokadah za državo pomembnih mejnih prehodov, ima za cilj zagotoviti večjo državno podporo kmetijstvu in pridelovanju hrane ter preprečiti vdor liberalnega koncepta v kmetijsko politiko, dokaj razviden pa je tudi namen zrahljati, če že ne zrušiti vlado dr. Janeza Drnovška.

Kmečki štrajk se je včeraj nadaljeval in celo razširil z blokado nekaterih novih mejnih prehodov, vendar so bili po izjavah predstavnikov stavkajočih in tudi vlade zaznati, da bi vsi skupaj želeli čimprej končati stavko in doseči kompromis. Kot so povedali na včerajšnjem občnem zboru Zdrružne zveze Slovenije, ki je soorganizatorica štrajka, so razhajanja pri višini prelevmanov za uvožene kmetijske in prehranske izdelke in zaščitnih cenah pšenice in goveda. Kompromis bo končno tudi mogoč, saj si država Slovenija ne sme več dovoliti takšnih blokad mejnega prometa. Škoda je že sedaj precejšnja, kar posebej poudarja gospodarstvo, ki sicer ne zavrača kmečkih zahtev, nekateri domači in tuji prevozniki pa že napovedujejo odškodninske tožbe zoper slovensko državo. Kompromis bi bil lahko dosežen že prej in brez manjših posledic, če bi vlada, kmetje posebej kažejo na aroganco in trmo ministra Kračuna, prej pristala v pogovore, in če kmetje ne bi zahtevali neka, česar država ne more uresničiti, čeprav nihče ne oporeka legitimnosti kmečkih zahtev. V ozadju pa je tudi čista politika: vsaj omajati, če že ne zrušiti sedanjo vlado. ● J. Kotnjek

Ivan Štular, predsednik Kmečkega gibanja pri Slovenskih krščanskih demokratih Kranj je včeraj povedal, da gibanje podpira kmečki protest, vendar čas ni pravi, saj ima mlada država mnoge težave. Bolje bi bilo, če bi dali večjo podporo kmetijskemu ministru v vladi. Nekateri pa v štrajku nabirajo tudi politične točke. Ivan Oman je včeraj dejal, da bo kmečko gibanje zahtevalo odstop ministra Kračuna in državnega sekretarja Valentinca. Če tega premier ne bo storil, bodo prelagali, da SKD izstopi iz vladne koalicije. Ivana Valjarec, direktorica kranjske Mlekarne nas je včeraj obvestila, da so zaradi blokad ostale v Kranju tri cisterne za izvoz namenjenega mleka. V sredo so morali zasilno v Murski Soboti predelati mleko v prah, včeraj se je avstrijski sofer vrnil nazaj v Kranj, ker ni mogel prek meje, danes je naročilo pa so odpovedali. Cisterna polnomastnega mleka je vredna 750.000 tolarjev, je povedala Valjarec. To je škoda za mlekarno, od katere pa bodo kmetje zahtevali denar.

Blokada pri Karavanikem predoru. - Slika G. Sinik

ZAPRT METLIŠKI MEJNI PREHOD - V podporo kmetom, ki so zaprli nekatere slovenske mejne prehode, je tudi 30 do 40 belokranjskih kmetov z 32 traktorji in priključki pretekli četrtek opoldne zaprlo mednarodni mejni prehod v Metliki. Zapora je trajala 13 ur, a - kot so povedali na metliški policijski postaji - ni ovirala lokalnega potniškega prometa, saj so ga v dogovoru s hrvaško policijo preusmerili skozi bližnji Rakovec. Tovornega prometa pa v tem času skoraj ni bilo. (Foto: M.B.-J.)

Dolenjski list, 24. 6. 1993

dr. **Janezu Drnovšku**. Pogajana so bila napor-na, vendar so se v četrtek ob osmih zvečer uspešno zaključila. S strani Zadružne zveze Slovenije je bil prisoten **Leon Frelih**, skupino predstavnikov Slovenske kmečke zveze pri SLS je vodil prof. dr. **Franc Zagožen**, takratni poslanec v Državnem zboru. Pri pogajanjih so bili prisotni tudi **Evgen Sapač** kot državni svetnik, poslanec Državnega zbora RS **Alojz Metelko** in nekateri drugi, sam pa sem bil poleg kot predstavnik Sindikata slovenske kmečke zveze pri SLS v nastajanju. Spomnim se odgovora Evgena Sapača na vprašanje dr. Janeza Drnovška, ali se ne bojimo, da nad nas pošlje policijo in vojsko. Odgovoril je: »Nismo se bali srbskih generalov, pa se tudi svojih ne bomo.« Predsednik vlade je pričakoval, da se zapore umaknejo, a smo zahtevali, da se pripravi in podpiše dogovor, ki je dolgoročno reguliral določanje cen kmetijskih pridelkov in uvedbo prelevmanov.

DOGOVOR

med Vlado Republike Slovenije in Slovensko kmečko zvezo ter Zadružno zvezo Slovenije o zahtevah stavkovnega odbora, sklenjen 17. junija 1993 v Ljubljani.

V zvezi s postavljenimi zahtevami stavkovnega odbora je bil dosežen tale dogovor:

1. PŠENICA

Cena pšenice letine 1993 znaša 24,00 SIT/kg za prvi kakovostni razred in 23,00 SIT/kg za drugi kakovostni razred.

2. MLEKO

Veljavna odkupna cena mleka se povži s 23,50 SIT/l na 25,50 SIT/l; povečanje velja za mleko s 3,6 % tolišče in III. kakovostnega razreda. Skupaj s premijo v višini 1,50 SIT/l mleka, ki se ohranja tudi v prihodnje, znaša odkupna cena za kmeta 27,00 SIT/l mleka. Ta cena velja v juniju 1993.

Za julij 1993 bo odkupna cena mleka skupaj s premijo v višini 1,5 SIT/l mleka določena v višini 28,00 SIT/l mleka III. kakovostnega razreda s 3,6 % tolišče, ob uveljavitvi pravilnika o novih pogojih pri plačilu kakovosti kvalitete mleka.

Nadaljnja prilagajanja odkupne cene mleka bodo potekala tako, da bo za mleko, odkupljeno v septembru 1993, doseženo 80 % pokritje proizvodnih stroškov, po izračunu KISA ali ustrezne strokovne in neodvisne institucije.

V avgustu 1993 se odkupna cena mleka oblikuje na ravni povprečja med julijsko in ocenjeno septembrsko odkupno ceno.

3. ODKUPNE CENE ŽIVINE – PRELEVMANSKA ZAŠČITA

Povprečna odkupna cena na domačem trgu, ki pomeni izhodišče za izračun posebne dajatve pri uvozu kmetijskih pridelkov in živil, se s 153,00 SIT/kg zviša na 175,00 SIT/kg. Razmerje MPG do PRP ostane 1:0,95.

Uredba o uvedbi prelevmanov se objavi v prvem URADNEM LISTU RS in velja od dneva objave.

4. Vlada Republike Slovenije bo do konca septembra 1993 izdelala in predložila Državnemu zboru Republike Slovenije analizo socialnega položaja kmetov s poudarkom na obremenitvah zaradi socialnih dajatev, analizi gibanja števila zavarovancev, možnosti šolanja kmečkih otrok in podobno.

5. Vlada Republike Slovenije bo na podlagi zakona o posebnih dajatah pri uvozu kmetijskih proizvodov in živil ter sklepov Državnega zbora Republike Slovenije sprejela posebne dajatve pri uvozu vseh drugih kmetijskih proizvodov in živil, ki terjajo takšno zaščito v zakonskem roku.

Oblikovala bo tudi predlog zaščitnih cen za ključne kmetijske proizvode oziroma pridelke v roku treh mesecev.

6. Slovenska kmečka zveza in Zadružna zveza Slovenije se s podpisom tega dogovora obvezujeta, da se bo stavka kmetov takoj prenehala in da bodo odpravljene vse zapore cest in mejnih prehodov.

7. Vlada Republike Slovenije s podpisom tega dogovora potrjuje, da so sprejeti ukrepi skladni s sklepi, ki jih je sprejela na seji dne 17. junija 1993.

Po pooblastilu predsednika

Vlade Republike Slovenije

dr. Janesa Drnovška:

Davor Valentinčič

DRŽAVNI SEKRETAR

dr. Franc Zagožen

PRESESEDNIK SKZ

Leo Frelj

PRESESEDNIK ZVS

Kmečki glas, 23. 6. 1993

Podpis dogovora: Leo Frelj, Davor Valentinič in dr. Franc Zagožen (od leve proti desni)

Dogovor je bil podpisan v četrtek, 17. junija 1993, pozno zvečer. V petek v zgodnjih jutranjih urah smo umaknili traktorje z mejnih prehodov. Zaradi veliko enotnosti med kmeti in pripravljenosti, da na zaporah vztrajajo, dokler bo treba, je bil protest uspešen. Njegovi učinki pa so bili dolgoročno pomembni za položaj kmetov in celotnega slovenskega kmetijstva.«

Ohranjanje spomina na zaporo mejnih prehodov leta 1993: novinarska konferenca ob 20. obletnici protesta (od leve): Evgen Sapač, Branko Tomažič, Ciril Smrkolj, Polana, junij 2013, (foto: Drago Gajst)

Zapleti po štrajku

Kmečki glas, 30. 6. 1993

NOVE GROŽNJE

Komaj dober teden po končanem kmečkem štrajku se strasti znova razvnamajo, tokrat zaradi prevelikih podražitev mleka, mlečnih izdelkov ter kruha in pekovskih izdelkov. Tako se je v zadnjih dneh v domala vseh slovenskih pekarnah podražil kruh za 11 do 12 odstotkov, mleko in mlečni izdelki pa so v povprečju dražji za 7 odstotkov.

Zaradi tega sta kmečka in delavska zveza pri Slovenski ljudski stranki poslali predsedniku vlade Janezu Drnovšku protestno pismo, v katerem ugotavljata, da se so drobnoprodajne cene mleka in izdelkov zvišale bolj kot odkupne cene mleka, to pa ni v skladu z Dogovorom, ki ga je podpisala vlada s stavkovnim odborom. Hkrati predlagata predsedniku takojšen sestanek, kajti vladi tudi očitata, da je ta namenoma dovolila zadnje podražitve, vse z namenom naščuvati javnost proti kmetom, ki tako postajajo dežurni krivec za vsak dan dražjo hrano. Če se vlada o tem ne namerava pogovarjati, bosta zvezi znova začeli pripravljati množične proteste. Predsednica de-

lavske zveze Metka Karner-Lukač celo trdi, da so zadnje podražitve organizirane politično, da bi v javnosti nastal vtis, da so kmetje z močno mehanizacijo izsilili, da zdaj delavci polnijo njihove žepce. Zato bodo za zaščito delavskih pravic pri organiziranju protestov prosili za pomoč kmete, kajti za resnico in pravico se je treba po njenih besedah postaviti z vsemi sredstvi.

Na tiskovni konferenci obeh zvez pa je predsednik kmečke zveze Franc Zagožen še povedal, da je nevzdržno, ker se mleko po kmetijah prodaja po enakih cenah kot v trgovinah. Tako imajo kmetje z njim manjše stroške kot mlekarne in trgovci. Skratka, obe zvezi se zavzemata za pomoč na tržni red, kot je v drugih evropskih državah, kjer je pod nadzorom domala vse, tudi prodaja mleka na domu, za katero je treba imeti posebna dovoljenja, od prodaje pa je treba plačati tudi davek. Podobno zahtevata zvezi tudi za prodajo mesa na domu.

Več na strani 3.

Milka Pance

Takoj po podpisnem dogovoru so se že pojavile nove težave.

Boris Grabrijan

TRI LETA POZNEJE

Te dni minevajo tri leta od velikega protesta kmetov, ki je ohromil promet po vsej državi, izzvalo pa ga je nevzdržno stanje v slovenskem kmetijstvu. Vseprošno nezadovoljstvo je takrat ob nesprejemljivo nizkih odkupnih cenah mleka, mesa, pšenice in nekaterih drugih pridelkov doseglo vrhunec.

Današnje nezadovoljstvo, ob katerem je moč slišati zahteve po podobni akciji, so povzročili predvsem zapleti pri odkupu živine in cen mesa. To seveda niso edine težave, ki ta trenutek pestijo kmete, a živinorejci so se tokrat prvič soočili z resnim problemom tržnih presežkov, saj se je odkup živine skorajda ustavil. Stiska, pravzaprav nemoč kmetov v nastalih razmerah, ko se čakalne dobe pri odkupu živine podaljšujejo v mesece, se kaže predvsem v tem, da so odkup-

ne cene postale drugotnega pomena. Klavničarji, ki so možnosti pocenitve izrabili, priznavajo, da so kmetje pripravljani prodajati po vsaki ceni. Pri odkupu se ne vpraša več »Koliko?«, temveč predvsem »Kdaj?«. In ko ima hudič mlade, jih ima vedno veliko. Tako je rejce, ki bodo spitano živino krmili tudi dva ali tri mesece dlje, zanj pa dobili občutno manj od pričakovanega, doletela še podražitev krmnih žit. Nemoč pristojnih (države!), da razreši nastali

položaj, povzročča poleg nezadovoljstva predvsem nezaupanje, ki se kaže v zmanjšanem vhlavljanju živali. Trenutni tržni presežki, ki za vsakega posameznika pomenijo nepremostljivo težavo, pri večjih rejcih pa lahko povzročijo celo katastrofo, se bodo slej ko prej spremenili v pomanjkanje živine. Nestabilnost kme-

tijske politike, ki ob na novo nastalih problemih ni sposobna hitrih in učinkovitih reakcij (problematičnih je le dobrih 5 % vseh potreb po govejem mesu), rejcev ne vzpodbuja k nakupu in pitanju mlade živine, ob vsem tem pa živino in meso še uvažamo.

Neprožnost se kaže tudi pri uvozu svinjskega mesa, kjer se ne podpira (z ukrepi države!) konfekcijskega uvoza tistih delov živalskih trupov, ki so potrebni za našo predelovalno industrijo, saj za pršutarne uvažamo (po nepotrebem) kar cele živali.

Težave z odkupom živine se vlečejo že vse od začetka leta, te dni pa nas namerava ministrstvo za kmetijstvo spet presenetiti z novimi ukrepi, ki naj bi razrešili nastalo situacijo. Upajmo, da bo ministrstvo tokrat uspešno.

Kmečki glas, 19. 6. 1996

Tudi čez tri leta, poleti 1996, ni bilo nič drugače.

Časovnica zapiranja mejn

Mejni prehodi so se začeli zapirati v ponedeljek, 14. Hrvaško in Italijo, nato pa še Gorenjska in nekatere pro do štirih dni.

Območje	Zapora mejnega prehoda/kraja	Trajanje
Prekmurje	Dolga vas Hodoš	pon., 1
Štajerska Ptujsko	Gornja Radgona Ptuj (most Borl - Zavrč Gruškovje	tor., 15
Prlekija Štajerska	Središče ob Dravi Šentilj	sre., 16
Koroška	Vič Holmec	sre., 16
Savinjska dolina	Izvoz hitre ceste Arja vas Mlekarna Arja vas	sre., 16
Dolenjska	Trebnje mesto	sre., 16
Posavje	Obrežje Slovenska vas Rigonce	sre., 16
Notranjska	Cerknica mesto	samo s
Ilirskobistriško	Jelšane	sre., 16
Slov. Istra	Dragonja Škofije	sre., 16
Kras	Fernetiči	sre., 16
Goriška (Brici, Vipavci)	Vrtojba	sre., 16
Posočje	Modrej pri Mostu na Soči	samo s
Bela Krajina	Metlika	čet., 17
Osrednja Slovenija	Trzin	čet., 17
Ljubljana	pred Vlado RS	čet., 17
Gorenjska	Predor Karavanke	čet., 17

ih prehodov in prometnic

Junija. Najprej na meji z Madžarsko, potem z Avstrijo, prometnice v osredni Sloveniji. Zapore so trajale od enega

je zapore	Opombe
14. 6. – čet., 17. 6.	100 traktorjev, 50 - 60 traktorjev
15. 6. – čet., 17. 6.	40 traktorjev 40 traktorjev 40 traktorjev
16. 6. – čet., 17. 6.	35 traktorjev 60 traktorjev
16. 6. – čet., 17. 6.	30 traktorjev 45 traktorjev
16. 6. – čet., 17. 6.	50 traktorjev, obe lokaciji skupaj
16. 6. – čet., 17. 6.	50 - 60 traktorjev, delna zapora mesta
16. 6. – čet., 17. 6.	10 traktorjev, 1 kombajn 10 traktorjev 10 traktorjev
16. 6. – sredo, 16. 6.	20 traktorjev, delna zapora mesta
16. 6. – čet., 17. 6.	30 traktorjev, delna zapora
16. 6. – čet., 17. 6.	30 traktorjev 15 traktorjev
16. 6. – čet., 17. 6.	20 traktorjev
16. 6. – čet., 17. 6.	35 traktorjev in kamioni
16. 6. – sredo, 16. 6.	20 traktorjev
17. 6.	32 traktorjev
17. 6.	70 traktorjev, delna zapora ceste Trzin – Črnuče
17. 6.	10 - 15 traktorjev
17. 6.	Nekaj traktorjev, ki so jih pripeljali s kamioni na mejni prehod

Na pogajanjih z Vlado so ves čas sodelovali Leo Frelih, prof. dr. Franc Zagožen, Evgen Sapač, Lojze Metelko in Ciril Smrkolj. Po posameznih dneh so se jim pridružili še Franci But, Simon Toplak, Peter Kranvogel, Janez Šebat, Štefan Klinc in Franc Potočnik.

Izredno zaslužni za organizacijo zapor so bili Zvonko Horvat, Jožef Štefko, Aleksander Abraham, Franc Obran, Evgen Sapač, Ivan Curhalek, Branko Šoba, Roman Žveglič, Andrejka Krt, Pino Klabjan, Janez Šebat, Janez Kramberger, Marjan Kovač, Feliks Knez, Dušan Kudrinovsky, Jože Romšak, Boris Grabrijan, Brane Grad, Vinko Košir, Marjan Kržič, Anton Strah, Janko Bukovec, Slavko Dragovan, Janez Okoliš, Anton Strah, Branko Tomažič, David Valentinčič in mnogi drugi, na tajništvu Slovenske ljudske stranke pa Mateja Jagodič.

Zavedamo se, da so doslej zbrani podatki lahko pomanjkljivi in da je bila še kje kakšna zapora. Če zanjo veste, ali če imate kake zanimive podatke, besedila, fotografije, jih lahko posredujete na elektronski naslov marjan.papez@kgzs.si.

Ciril Smrkolj je kmet in politik iz Šentožbolta pod Trojanami. Bil je med pobudniki slovenske demokratizacije, in sicer med ustanovnimi člani Slovenske kmečke zveze in Sindikata kmetov Slovenije. Od 27. februarja 1997 do 30. novembra 2000 je bil minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS. V letih 2008 - 2012 pa predsednik Kmetijske gozdarske zbornice Slovenije.

Ne le protest, tudi punt je kdaj potreben

In če smo v zadnjih 15 letih prejšnjega stoletja kmetje vendarle doživeli nekaj simpatij preostale družbe, smo v 21. stoletju spet moteča družbena skupina, ki jo je treba disciplinirati, jo močno nadzirati,... Kar deset let po osamosvojitvi smo rabili, da smo (pravzaprav na zahtevo Bruslja) vendarle ustanovili kmetijsko gozdarsko zbornico. Danes bi jo nekateri nespametno ukinjali. Kmetje smo dobili vrnjene zadruge in zadružno premoženje – politiki je pod vplivom kapitala za zadružništvo kaj malo mar,... Vse to nikamor ne pelje. To nas je vodilo k sedanjemu punktu. In da se še kar trajajoči zadnji protest kmetov, začeni z vožnjo traktorjev po Ljubljani, ob še kar trajajočem molku oblasti, ne sprevrže v resen kmečki punt v najširšem pomenu besede, bo morala politika vendarle vzpostaviti ustrezen dialog s kmetstvom. Nekatero potrebne spremembe bo treba nato uveljaviti tudi v Bruslju, hkrati pa z ustreznimi rešitvami zagotoviti dolgoročne pogoje za razvoj slovenskega kmetijstva in samooskrbo.

»Naj se na koncu še enkrat zahvalim vodilni trojici pogajalcev: Leonu Frelihu, Francu Zagožnu in Evgenu Sapaču. Zahvaljujem se vsem, ki ste leta 1993 sodelovali pri zapori mejnih prehodov. Hkrati se zahvaljujem tudi vsem, ki ste prispevali, da se je ob 30-letnici protestov v Puconcih odkrila spominska plošča Evgenu Sapaču. Na tem mestu tudi vzpodbujam, da podobna spominska obeležja postavite tudi drugim, ki so prispevali k nastanku samostojne države in izboljšanju položaja kmetov,« poziva Ciril Smrkolj.

Franc Fortuna, novinar ČZD Kmečki glas

Od protesta prek pogajanj do dogovora

Protestu so sledila pogajanja z vlado, ki jo je vodil takrat dr. Janez Drnovšek. S strani protestnikov so bili ključni pogajalci: kmet, državni svetnik in podpredsednik Slovenske kmečke zveze (SKZ) pri Slovenski ljudski stranki (SLS) Evgen Sapač, predsednik SKZ pri SLS profesor dr. Franc Zagožen in predsednik Zadružne zveze Slovenije (ZZS) Leo Frelih. Poleg številnih gospodarsko-političnih izzivov so pogajanja potekala tudi v luči posledic suše v letu 1992 in 1993. Spodnji prispevki temeljijo na izjavah, ki so jih dali za Kmečki glas 23. junija 1993. Izjave vseh treh so še kako aktualne tudi danes.

Evgen Sapač (1937 – 2018)

Slovenski kmetje so zaradi slabega gospodarskega položaja protestno zaprli mejne prehode od 14. do 17. junija 1993. Glavni pobudnik protesta, organizator in pogajalec je bil kmet Evgen Sapač iz Brezovcev pri Puconcih. Po zaključku protesta in pogajanjih z vlado je povedal:

»Nismo zahtevali ničesar, česar vlada ne bi mogla sprejeti. Ker se vlada ni hotela z nami pogovarjati, smo začeli stavkati na najbolj občutljivem mejnem prehodu – v Dolgi vasi. Potem smo stavko stopnjevali. Vlada se je odzvala šele, ko so nastali problemi z živino. Predsednik vlade dr. Janez Drnovšek je prej pokazal razumevanje za živino kot pa za kmete in pogajanja.« (Vsaka podobnost z aktualnimi razmerami je zgolj slučajna. op. p.)

Prof. dr. Franc Zagožen (1942 – 2014)

Profesor Zagožen je v reviji Mladina februarja 1988 objavil prispevek z naslovom *'Bila je pšenica, zdaj raste plevel'*, v katerem je popisal stranpoti socialistične kmetijske politike in napovedal ustanovi-

tev Slovenske kmečke zveze in Zveze slovenske kmečke mladine. S tem je postavil temeljni kamen demokratičnih sprememb in slovenske osamosvojitve. O vlogi SKZ pri protestu in izidu je povedal: »Vlada je celo leto

zavračala resne pogovore s predstavniki kmetov in ob tem izvajala brutalno ekonomsko in socialno politiko do kmetijstva in kmečkega prebivalstva. Od marca 1993 pa je ravnala tudi nezakonito, saj ni izvajala sklepov državnega zbora. Tako je povzročila veliko nacionalno škodo. Podpisani dogovor je na meji sprejemljivega, a ocenjujem, da sta protest in sporazum prelomna dogodka. Sedanja in prihodnje vlade morajo računati z odločnostjo in enotnostjo slovenskih kmetov, kadar gre za njihove legitimne pravice.«

Leo Frelih (1945 – 2020)

Leo Frelih je bil predsednik Zadrugne zveze Slovenije (ZZS) v obdobju burnih gospodarskih in političnih sprememb – od leta 1982 do leta 1996. Zakon o zadrugah, ki je začel veljati 28. marca 1992, je prav z vračanjem odvzetega premoženja in utrjevanjem vloge kmetov v

zadrugah omogočil stabilen razvoj zadrug v novih razmerah. V letu 1993 je bil kot predsednik ZZS eden glavnih organizatorjev stavke in pogajalec z vlado. Izid pogajanj je komentiral: »Zadovoljen sem, da so se začela pogajanja, seveda pa je razumljivo, da vseh problemov, ki so se nakopičili v letu dni, odkar nanje že opozarjamo vlado, ni mogoče odpraviti z enim sporazumom. Mislim, da smo s stavko dokazali, da smo kmetje, zaposleni v zadrugah in člani zvez, tako kmečke kot zadrugne, lahko enotni, ko gre za stanovsko pripadnost in ekonomske težave.«

Po puntu leta 1993 punt leta 2023

V letu 2023 so se razmere v kmetijstvu razmere zelo zaostrele. Zato so bili kmetje prisiljeni opozoriti na nevzdržen položaj tudi v obliki protestov. 25. aprila 2023 se je v Ljubljano z vseh koncev Slovenije zgrnilo okrog kot 1500 traktorjev, protestniki pa so prišli tudi z avti in avtobusi in jih je bilo okrog 3000.

Opozorilna novinarska konferenca v Ljubljani pred parlamentom. (24. 3. 2023)

Kmetje so na težave opozorili z zaporami nadvozov, kot na primer v Savinjski dolini. (24. 3. 2023)

Opozorilni napisi ižanskih kmetov ob novinarski konferenci na Igu. (18. 4. 2023)

Predsednice in predsedniki nevladnih kmečkih organizacij na protestu v Ljubljani enotni kot še nikoli. (25. 4. 2023)

Slovenski kmetje so s protestno vožnjo s traktorji po Ljubljani pokazali nestrinjanje z aktualnimi politikami: kmetijsko, okoljsko, socialno in davčno, ki so nenaklonjene pridelavi hrane in kmetom. (25. 4. 2023)

Državni svet prispeva k ravnovesju oblasti

Evgen Sapač je bil član Državnega sveta (DS) Republike Slovenije v letih 1992 - 1997. Leta 1993 je kot kmet in državni svetnik aktivno sodeloval pri pogajanjih s takratno Vlado za boljše pogoje kmetovanja.

Državni svet je bil in ostaja stičišče različnih družbenih

interesov, civilne družbe in zakonodajnih rešitev. V DS smo prepričani, da dvodomnost prispeva k ravnovesju oblasti, izboljšanju zakonodaje in učinkovitosti zakonodajnega procesa, utrjuje zakonodajne in nadzorne funkcije parlamenta in omogoča popolnejšo zastopanost najširših interesov različnih skupin državljanov. V DS so prisotni predstavniki lokalnih interesov, delodajalcev, delojemalcev, kmetov, obrtnikov in samostojnih poklicev ter negospodarskih dejavnosti.

Najmočnejše in javnosti najbolj znano orodje Državnega sveta je odločilni veto s katerim lahko v sedmih dneh od sprejetja zakona in še pred njegovo razglasitvijo zahteva, da Državni zbor o njem še enkrat odloča. Ob tem DS poda tudi predloge za izboljšanje zakona. Nič manj pa ni pomembna vloga Državnega sveta pri iskanju širokega družbenega konsenza in poglobljenem večstranskem razumevanju različnih družbenih vprašanj. Veliko časa in energije zato namenjamo posvetom o različnih temah, saj smo prepričani, da večji kot sta naša dostopnost in odprtost najširši javnosti, večja je stopnja demokracije.

*Marko Lotrič, predsednik
Državnega sveta Republike Slovenije*

Dovolj je!

Letos obeležujemo trideset let od velikega kmečkega protesta leta 1993. Kmetje in kmetice so bili takrat, po hudi suši leta 1992, ki je povzročila ogromen izpad dohodka, in zaradi izjemno nizkih odkupnih cen mleka, mesa in žita prisiljeni storiti drastične ukrepe v boju za

svoje preživetje. Spomnimo se zaprtih mejnih prehodov, ki so tedanjo vlado prisilili v resna in naporna, a za kmete na koncu uspešna pogajanja. Vemo, da je bil učinek tega protesta zelo pomemben za celotno slovensko kmetijstvo.

Danes smo spet v zelo podobnem položaju, kot so bili kmetje pred tridesetimi leti. Spet stojimo na točki preloma, ki bo krojila prihodnost slovenskega kmeta. Že dlje časa opozarjamo, da tako, kot je sedaj, naprej več ne gre. V letošnji pomladi smo se kmetje med seboj močno povezali in enotni nastopili proti trenutni kmetijski politiki in na glas rekli DOVOLJ JE! Kmetje želimo ohraniti svojo pravico do kmetovanja in zahtevamo politiko, ki bo pravična.

Razmere za kmetovanje so v naši ljubi Sloveniji postale nevzdržne. Soočamo se z okoljskimi omejitvami, davčnimi bremenami, nerazumno zakonodajo, ki so jo pisali posamezni skrajni okoljevarstveniki daleč stran od kmetij. Zavedati se je treba, da v trenutku, ko kmet protestira, država že krvavi. Ne bomo odnehali, dokler kmetom in vsem prebivalcem Slovenije ne zagotovimo varne prehranske prihodnosti.

*Anton Medved, predsednik
Sindikata kmetov Slovenije*

Brez pridelave hrane ni slovenske trajnostne prihodnosti

Birokratski snovalci slovenske kmetijske politike so neke med pripravami za vstop v EU in danes »pozabili« na njen prvi cilj: pridelavo hrane na ekonomsko vzdržen način. Brez tega se ne morejo uresničevati tudi ostali cilji slovenske trajnostne prihodnosti:

dolgoročna prehranska varnost, vitalnost in socialna varnost podeželja ter slikovitost in biotska pestrost naše edinstvene krajine. Krajine, ki jo je skozi stoletja oblikoval prav slovenski kmet! Boj slovenskih kmetov za spoštovanje njihovega dela in slovenske hrane se ponavlja v novem krogu. Skupna kmetijska politika (SKP), ki nastaja za stenami slovenskih in bruseljskih pisarn, pogosto s kmetijami nima prav nobenega stika več. Zato slovenski kmetje potrebujejo povezane stanovske organizacije, ki se zagnano, strokovno in srčno na dolgi rok borijo za njihove interese.

Zadružniki smo že stoletje in pol zavezani zgledu in poslanstvu Janeza Evangelista Kreka, ki je z združnim gibanjem na prehodu stoletja preprečil, da bi se na slovenskem podeželju razvil čisti ekonomski liberalizem. Danes pa se ponovno borimo, da slovenske kmetije dolgoročno obstanejo, saj ne smejo biti ujetnice trenutnih nepremišljenih, nestrokovnih in predvsem neustrezno analiziranih uradniških in političnih odločitev. Odločitev, ki kmetu odvzemajo delovno mesto in njegovi družini socialno varnost, slovenski naravi njenega skrbnika, slovenskim državljanom pa domačo hrano.

*Borut Florjančič, predsednik
Zadružne zveze Slovenije, z. o. o.*

Pravica do enakopravnega položaja v družbi

Od veke vekov se ljudje borijo za lepši ter »boljši« jutri, borijo se za svoje države, borijo se za svojo identiteto, borijo se za svoj položaj v družbi. Prav tega si od nekdanj želi tudi slovenski kmet. Skozi razvoj družbe je kmet od tlačana do "profesionalnega" kmeta pre-

hodi trnovo pot, na kateri se srečuje z različnimi težavami, kako si zagotoviti pravičen položaj za svoje družine in svoje kmetije (podjetje).

Tako mineva trideset let od vseslovenskega protesta kmetov v naši državi, v kateri smo od plebiscitarne odločitve naprej verjeli v boljši jutri. Na žalost pa se z nerazumnim vodenjem naše družbe brez strategije položaja slovenskega kmeta kot zgodovinskega branika slovenskega naroda leta izgublja v sivini demokracije.

Ali smo slovenski kmetje z vsemi še preostalimi domoljubi sposobni ponoviti vajo (protest) izpred 30 let in izpogajati izboljšanja? Ali smo dovolj enotni, da sporočimo slovenski družbi, da nam je mar, kako podoba bo kazala naša dežela gostom, poslovnim partnerjem, turistom, da na slovenski zemlji ne bo pridelanega krompirja, pšenice, ajde ... ?

Miroslav Kosi, predsednik
društva SKZ - Slovenska kmečka zveza

Kmet se je moral skozi zgodovino vedno boriti za svoje pravice

Kmetje smo skozi zgodovino poseljevali podeželje, kultivirali krajino in skrbeli za prehransko varnost naroda – in tako je še danes. A ne glede na velik doprinos družbi smo bili pogosto odrinjeni na rob družbe in pogosto izkoriščani. Kljub temu smo bili kmetje dovolj

trdni in ponosni, da smo, zbrani v Slovenski kmečki zvezi, odigrali pomembno vlogo pri procesu osamosvajanja.

Ko nas je oblast porinila ob stran in opozorila niso zalegla, smo organizirali proteste ter dosegli pogajanja z vlado in prepotrebne rešitve za kmete. Vodil sem zaporo mejnega prehoda Vrtojba. Korakal sem pred traktorji in jih postavil pred mejni prehod Vrtojba. Malo nas je bilo, a šoferji kamionov, ki jih je bilo veliko več kot nas, so nas spoštovali in se strinjali z nami.

Danes ni nič drugače, kmeta bi vsi izkoriščali, še bolj omejevali in mu z okoljskimi in birokratskimi ukrepi omejevali kmetovanje. Dohodkovni položaj kmeta se slabša, zato se kmetovanje opušča, mladim pa je nezanimivo. Ponovni protest je bil tako nujen. Morda je bil tudi prepozen, a kljub temu upam, da bo odgovornim v državi dal misliti, da pridelava hrane ni samoumevna in je treba vse storiti, da je okolje za kmetovanje naklonjeno kmetovanju in zagotavljanju samooskrbe naše države. Žal pa se zadnje vlade zelo brezbrizno vedejo do teh problemov. Kmet mora priti nazaj v parlament, saj bo le tako lahko pozitivno vplival na svoj položaj.

Branko Tomažič, državni svetnik RS

Kdo podpira tri vogale na kmetiji?

Zveza kmetic Slovenije združuje društva kmetic in deklet na podeželju, zato zelo dobro poznamo stanje v kmetijstvu. Kmetice in kmetje nimamo veliko časa, da bi protestirali in se borili za svoje pravice. Kadar pride do tega, pa mora vedno kdo ostati doma, da

so dela pravočasno postorjena. In to je največkrat na plečih kmetic. Če priredim znani rek: ženska podpira tri vogale pri hiši in tudi tri vogale na kmetiji!

Moti me, kako slovenska družba in politika gledata na kmetijstvo. Resda dobivamo plačila skupne kmetijske politike, a zato vstajamo zgodaj zjutraj in ležemo pozno v noč. Na kmetiji za delo poprimemo že v rani mladosti in ostanemo aktivne, dokler nam zdravje dopušča. To je realnost našega delovnega časa in delovne dobe.

Kmetice smo steber kmetijstva. Od družbe pričakujem, da nam dovoli delati in nam pusti živeti. Politika naj vzpostavlja pogoje za prihodnost, da se bodo tudi mladi videli v kmetijstvu. Da bodo imeli več priložnosti za spodobno in človeka vredno življenje.

Kot babica, žena in mati razumem njihove dvome pri odločanju za kmetovanje. Zato od države in družbe zahtevam več spoštovanja do našega poklica, da oblikujeta pogoje, ki bodo ohranjali podeželje aktivno pri pridelavi hrane in ohranjanju krajine.

*Irena Ule, predsednica
Zveze kmetic Slovenije*

Zgodovina se (žal) ponavlja

Nisem si mislil, da bomo po tridesetih letih od protesta, v katerem sem aktivno sodeloval pri zapori mejnega prehoda Dobova, kmetje spet prisiljeni poseči po tem načinu komuniciranja s politiko in aktualno vlado. Evgen Sapač kot eden nosilcev protesta leta 1993 nam je bil zgled takrat in je lahko tudi danes.

Takrat smo imeli kmetje na nasprotni strani slovensko vlado, ki ni imela posluha za kmetijstvo. Tudi danes ni bistveno drugače. Ob pomanjkanju posluha slovenske vlade je k težavam, s katerimi se sooča slovensko kmetijstvo, treba prišteti še od realnosti odtujeno evropsko politiko in razbohoteno birokracijo, preveliko moč naših nevladnih okoljskih organizacij in veliko manjšo politično moč kmetov.

Če smo imeli pred tremi desetletji nekaj poslancev kmetov, danes nimamo nobenega. Edini uradni vpliv imamo kmetje samo še v državnem svetu, pa še tega bi radi mnogi ukinili.

Na Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije smo nad sedanjim odnosom politike do kmetijstva razočarani, saj podaja v zakonodajne postopke predloge, ki večinoma kmetijstvo omejujejo, ne ponujajo pa uporabnih in izvedljivih rešitev. Zato od odločevalcev pričakujem, da bodo sprejeli roko, ki jo ponujamo, in bomo skupaj oblikovali zakonodajo, ki bo za kmete in potrošnike sprejemljiva in tudi v praksi izvedljiva.

Vseeno pa kmetje ne obupujemo. Še vedno sejemo. Ker le tako je možno upati tudi na žetev. Želimo si, da bi bile žetve obilne. Da bi zagotovile kmetom primeren življenjski standard, potrošnikom pa kakovostno in varno hrano po zmernih cenah.

*Roman Žveglič, predsednik
Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije*

Ponovno si upati in vztrajati

Leto 2023 si bomo na Zvezi slovenske podeželske mladine (ZSPM) zapomnili kot jubilejno leto, ki kliče po spremembah. Poleg ključnih prelomnic, ki se jih spominjamo, je za mlade pomembna obeležitev tridesetletnice naše organizacije ki sovpada z

nastankom Zveze slovenske kmečke mladine (ZSKM), ki je nastala kot odziv na nevzdržne razmere v kmetijstvu pred osamosvojitvijo. Mladi so leta 1992 prepoznali potrebo po spremembi in si upali! Ker so verjeli, da je mlade na podeželju vredno in treba povezati, se je 14. junija 1992 v Rakičanu rodila ZSPM, kot jo poznamo danes, in bila 4. aprila 1993 še uradno potrjena v Kranju. Zakaj je to pomembno? Ker so danes razmere za kmetijstvo spet nevzdržne, to pa terja spremembe, od katerih je odvisna prihodnost nas, naše države in naroda. Verjamem, da vas je veliko takšnih, ki ste sooblikovali zgodovino, bili aktivni udeleženci dogajanja izpred tridesetih let in verjamem, da posledično še toliko bolj razumete energijo in razočaranje nas mladih, ko so država, Evropska unija in vse nesmiselne okoljske avanture razvrednotile naše delo in nas postavljajo v nemogoč ter nerazumen položaj.

Zato je (skrajni) čas, ko si moramo ponovno upati ter vztrajati pri zagotovitvi naših pravic in (pre) potrebnih spremembah, ki jih slovensko mlado kmetijstvo potrebuje za ohranitev in razvoj slovenskega podeželja.

*Anja Mager, predsednica
Zveze slovenske podeželske mladine*

Z doslednostjo se razvijajo ideje in postavljajo mostovi

Doslednost se kot življenjsko vodilo odraža v globini človeške duše, širini razuma in sprejemanja sočloveka. Z doslednostjo se razvijajo ideje, gradijo ceste, rušijo meje, postavljajo mostovi. Povej, kar misliš, razširi svoje misli še z drugimi, spoštuj različna mnenja, vse za dosego cilja. Tako deluje doslednost. Evgen Sapač je z doslednostjo pustil velik pečat v kmetijstvu, politiki in pri ljudeh. S svojim delom je ustvarjal zgodbe, nizal uspehe in se soočal z izzivi. Na podlagi vizije je postavil jasne cilje, pri katerih je vztrajal. Velik prispevek, velik pečat je pustil v naši domači Občini Puconci. V različnih funkcijah je skrbel za razvoj in boljšo prihodnost domačega prebivalstva, razvoju podeželske mladine, se zavzemal za spoštovanje kmeta in kmečkega dela.

Med široka žitna polja, ozko gričevje in urbana naselja se razprostira Občina Puconci. Občani smo ponosni na danosti, ki nam jih je podarila narava. Ponosni smo tudi na vse ljudi, ki so gradili Občino Puconci, ali prispevali k razvoju in prepoznavnosti. Z vsem spoštovanjem in zahvalo so v naših mislih Evgen Sapač, Karel Franko in mnogi, ki so s svojim delom, jasnimi cilji za enakopraven položaj kmeta, mnogim, še posebej pa nam, v velik ponos.

*Uroš Kamenšek, župan
Občine Puconci*

... kar more, to mož je storiti dolžan!

Brošura je nastala kot odziv na notranji klic, kot klic k odgovornosti in spominjanju. Hkrati pa kot klic po povezovanju starega in novega. Simon Gregorčič pravi »Dolžan ni samo kar vелеva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan!«

Protest kmetov 1993 je pomenil pomembno prelomnico pri razumevanju in upoštevanju kmetijstva v takratnem času. Letos smo bili spet priča velikim kmečkim protestom in vzporednice se ponujajo kar same od sebe. Nizke odkupne cene, nelojalna konkurenca, uvoz hrane vprašljive kakovosti, pridelane tako, da je pogosto delovna sila brez vsakih pravic. Slovenski kmetje ne moremo pristati na to – zgolj na zbanalizirano vlogo hrane za preživetje človeka. Slovenska hrana je bistveno več. Je Dar, je dostojanstvo, je identiteta in je obstoj. Je pogoj za stati in obstati!

*Marjan Papež, urednik brošure,
Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije*

**ZADRUŽNA
ZVEZA
SLOVENIJE**

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Občina Puconci

Človek, kam drviš? (1990)

Človek, kam drviš?
Postajaš pošast,
pelješ nas v prepad.

Ozri se naokrog.

Ozri se.

Slep si.

Nočeš videti sebe in svoje
vesti.

Narava joče.

Vesolje joče.

Prošnje so zaman.

Človek je nem.

Človek ne sliši.

Človek ne vidi.

Razvoj ga pelje naprej in
naprej.

Ne zna nehati.

Ne zna prisluhniti zemlji
in naravi.

Strup je v zemlji.

Strup je v zraku.

Strup je v človeku.

Narava se upira.

Planet Zemlja umira.

Kje prst je dedkova
pred stoletji v dlaneh?

Kje ajda, proso zdravo
in s srpi pokošeno?

To so bili časi veselja
in zdravih ljudi.

To so bili časi gob
in dišečega sena na
skednju.

To so bili časi paše
in pastirskih norčij.

Roboti preplavljajo svet,
mislijo namesto nas.

Vesolje kliče na pomoč.

Še slišimo čarobno petje
ptic?

Razumemo šepet dreves?

Čutimo utrip narave?

Človek je nem.

Človek ne sliši.

Človek ne vidi.

Slavica Hozjan Sapač,

Pesniška zbirka Razpotja z dotiki (2014)